

Kunnat luonnon puolustajina - Vasemmiston esityksiä luontoratkaisuiksi

Luontokato on kooltaan ja vakavuudeltaan ilmastokriisiin verrattavissa oleva ympäristöongelma. Luontokato ja ilmaston lämpeneminen liittyvät toisiinsa erottamattomasti, ja näin ollen yhtä ei voi ratkaista ilman toista.

Luontokadon pysäyttäminen ei voi odottaa. Vasemmistoliiton mielestä maapallon biodiversiteetillä kokonaisuutena ja sen kaikilla lajeilla on itseisarvo - toisin sanoen luonto ja sen kaikki eliölajit ovat olemassa itseoikeutetusti, ja niiden olemassaolo on arvokasta, riippumatta ihmisen suhteesta niihin ja ihmisen niistä saamista hyödyistä.

Samalla myös me ihmiset tarvitsemme monimuotoisuutta esimerkiksi ruokaturvan, puhtaan veden ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin varmistamiseksi. Kestävä ja palautumiskykyinen luonto auttaa meitä myös sopeutumaan muuttuvaan ilmastoon ja sen seurauksiin, kuten lisääntyneisiin sään ääri-ilmiöihin.

Lähtökohta ja tavoite on luonnon kokonaisuheikentymättömyys eli se, että luonnon monimuotoisuutta kokonaisuutena ei heikennetä kunnan alueella. Tämän jälkeen on tavoiteltava luontoposiitivisuutta eli luonnon tilan jatkuvaa paranemista, kunnes valtaosa Suomen uhanalaisista lajeista on onnistuneesti palautunut elinvoimaiseksi.

Keskeisin syy luontokatoon on sellainen maankäyttö, jossa muille lajeille jätetään liian vähän tai ei lainkaan elintilaa. Tästä syystä myös luontokadon pysäyttäminen on suurelta osin paikallistason työtä. Kunnat ovat sen avaintoimijoita: ne tekevät alueellaan merkittäviä, muun muassa kaavoitukseen ja maankäyttöön liittyviä ratkaisuja, joilla on välittömiä ympäristövaikutuksia.

Kuntien määrätietoinen ympäristötyö on tärkeää pitkäjänteisen ympäristötyön jatkuvuuden ja johdonmukaisuuden turvaamiseksi. Paikallisen luonnon suojelu kasvattaa kunnan luontopääomaa suoraan ja tukee samalla laajempaa luontokadon vastaista työtä. Monimuotoisuuden suojelussa on keskeistä pitää huoli asukkaiden osallistumismahdollisuuksista ja esimerkiksi saamelaisten oikeudesta kulttuurinsa säilymiseen.

Monet tässä listassa mainitut keinot ovat helppoja ja halpoja, osa toisi jopa säästöjä. Kun kunta huolehtii luonnosta, pääsevät myös ihmiset nauttimaan lähiluonnosta ja sen tarjoamista virkistys- ja harrastusmahdollisuuksista. Luonnon hyvinvointi lisää ihmisten hyvinvointia!

Tässä listauksessa keskitytään kunnallistasolla toteutettaviin suoriin suojelutoimiin, mutta niiden lisäksi monet muut asiat kunnan toiminnassa vaikuttavat luonnon monimuotoisuuteen – esimerkiksi hankinnat, jätehuolto ja infrastruktuuri.

Hallinto

Hallinto on luonnon monimuotoisuuden suojelun kannalta keskeinen toimintaympäristö, koska poliittisten päätösten avulla luonnonsuojeluun voidaan velvoittaa, siitä voidaan tehdä kannattavaa ja se voidaan tehdä sosiaalisesti oikeudenmukaisella tavalla. Tärkeä luonnonsuojelun lähtökohta ovat haasteeseen oikein mitoitettut poliittiset tavoitteet ja näiden toteuttamiseen tarvittujen resurssien varmistaminen. Tarkoituksenmukaisilla

hallinnollisilla säännöillä ja käytännöillä voidaan myös varmistaa, että biodiversiteetti tulee harkituksi osana kaikkea päätöksentekoa.

1. Kunnassa tehdään luonnon monimuotoisuuden suojelun toimintaohjelma sisältäen tavoitteet, rahoituksen, mittarit, vastuutahot ja seurannan.
2. Varmistetaan, että kunnalla on olemassa prosessit, joilla luonnon monimuotoisuus tulee huomioiduksi kaikessa kunnan päätöksenteossa.
3. Perustetaan uusia luonnonsuojelualueita ja lisätään luonnonsuojelun rahoitusta.
4. Kunnissa arvioidaan päätöksenteon vaikutukset luonnon monimuotoisuuteen ja laaditaan vuosittain raportti monimuotoisuudelle aiheutetuista arvioiduista haitoista ja hyödyistä.
5. Otetaan käyttöön ekologinen kompensatio, jolloin ihmisten toiminnasta johtuvat välttämättömät heikennykset luonnon monimuotoisuuteen korvataan parantamalla monimuotoisuutta muualla.
6. Tietoa luonnosta kerätään ja sitä hyödynnetään päätöksenteossa. Huolehditaan riittävästä lajistokartoituksesta.
7. Kunnan kaavoituksessa turvataan kattava viherrakenne eli viheralueiden ja vihreiden piha-alueiden verkosto.
8. Kehitetään luonnonhoidon menetelmiä niin, että ne edistävät monimuotoisuutta.
9. Perustetaan biodiversiteetin lippulaivakohde eli kuntalaisille tärkeä alue, jonka luonto esimerkiksi ennallistetaan ja jonka monimuotoisuutta vaalitaan.
10. Vahvistetaan ja monipuolistetaan maankäytön merkintätapoja. Luonnonsuojelulakiin perustuvan rauhoittamisen lisäksi kunnat voivat tukea biodiversiteettiä esimerkiksi kaavamerkinnoillä ja viheralueiden hoitoluokituksilla.

Metsät

Metsät kattavat yli puolet Suomen maapinta-alasta. Niillä on siten aivan erityinen rooli luonnon monimuotoisuuden suojelussa ja ilmaston kuumenemisen vastaisessa taistelussa. Metsät ovat merkittävän hiilinielu ja suorainen luonnon monimuotoisuuden kehto. Tällä hetkellä peräti kolme neljäsosaa Suomen metsäluontotyypeistä on uhanalaisia. Metsäluontotyyppien uhanalaistuminen ja metsäelinympäristöjen kaventuminen on luonnollisesti uhka myös niille lukemattomille eliölajeille, jotka käyttävät metsiä ensisijaisena elinympäristönään.

Suurimpia uhkatekijöitä metsillemme ovat liian korkeaksi kasvaneet hakkuumäärät sekä metsiä yksipuolistavat metsänhoitotavat, kuten lahoppuun hävittäminen, avohakkuut ja soiden ojitus. Metsille on asetettava tutkimustietoon pohjautuen sellainen monimuotoisuuden tavoitetaso, joka turvaa metsän lajiston ja ekosysteemien elinvoiman, ja metsätaloustoimijat on veloitettava kestäviin metsänhoitotapoihin. Metsien monimuotoisuutta voidaan suojella tehokkaasti monilla kunnallisilla päätöksillä.

1. Hakkuut mitoitetaan luonnon monimuotoisuuden kannalta kestäväälle tasolle. Monimuotoisuudeltaan arvokkaimpia kohteita ei hakata.
2. Suositaan jatkuvaa kasvatusta niissä metsissä, joissa siihen on parhaat edellytykset, esimerkiksi lehtipuuvalttaisissa kuusimetsissä. Avohakkuuta tulisi pääsääntöisesti pyrkiä välttämään toteuttamalla muita, luontaisen uudistumisen menetelmiä.

3. Kunnan metsienhoidon tavoitteeksi asetetaan monimuotoisuuden lisääminen ja virkistyskäyttömahdollisuudet.
4. Jätetään kaikkien hakkuiden yhteydessä metsiin 20–30 m³/ha vanhinta puustoa, eikä kuolleita ja kaatuneita puita korjata pois. Näin metsien lahoppuun määrää saadaan lisättyä.
5. Jätetään osa metsäalueista metsänhoitotoimien ulkopuolelle - ei risusavottoja tai harvennushakkuuta.
6. Lopetetaan hakkuut lintujen pesimäaikaan.
7. Lisätään FSC-sertifioitujen metsien osuutta.
8. Suoluonnon monimuotoisuutta parannetaan ennallistamalla ja suojelemalla soita.

Vesialueet

Vesistöt ovat toinen tärkeä luontotyyppi, joiden monimuotoisuuden suojelu on keskeistä lähiluonnon ja koko maapallon hyvinvoinnin kannalta. Tiedämme, että esimerkiksi ilmaston kuumeneminen aiheuttaa vesistöjen ravinnehuuhtoumien lisääntymistä ja vesien tummumista, ja siten osaltaan uhkaa myös vesiluonnon monimuotoisuutta.

Vesistöjen tilanne Suomessa ei ole hyvä: Itämeren luontotyypeistä uhanalaisia on noin neljännesosa ja Itämeren rannikon luontotyypeistä uhanalaisia on reilusti yli puolet. Itämeren kalakantojen kehitys on ollut viime vuosina erityisen heikkoa, osin tunnistamattomista syistä.

Viidennes kaikista Suomen sisävesien ja rantojen luontotyypeistä on uhanalaisia. Kunnallisessa päätöksenteossa on keskeistä pyrkiä parantamaan vesiekosysteemien tilaa kansallisten biodiversiteettitavoitteidemme mukaisesti.

1. Suojellaan kunnan toimin Itämerta.
2. Jokien pienvesien luontoarvot tunnistetaan ja niitä ylläpidetään.
3. Rakentamattomia rantoja jätetään luonnontilaan.
4. Ennallistetaan kunnan kosteikko- ja vesistöalueita.

Rakennettu ympäristö

Rakentaminen ja ihmisen toiminta rakennetussa ympäristössä on merkittävä uhka luonnon monimuotoisuudelle, jos sen annetaan johtaa tärkeiden luontotyyppien katoamiseen ja muiden eliölajien elinympäristöjen kaventumiseen. Suomalaisten kaupunkien on oltava ilmastoviisaita, luontorikkaita, kestäviä sekä sopeutumiskykyisiä muuttuvissa ilmasto-olosuhteissa.

Kaikessa kuntien maankäytön ja rakentamisen suunnittelussa ja sääntelyssä on turvattava monimuotoisen luonnon ja hyvinvoivan hiilinielun säilyminen. Maankäyttöä ja rakentamista koskevassa kunnallisessa päätöksenteossa on lisäksi huomioitava ilmaston kuumenemisen vaatimat sopeutumistoimet, joita ovat muun muassa runsaat viheralueet, puusto, tehokas hulevesien hallinta ja puurakentaminen.

1. Tuodaan luontopohjaiset ratkaisut, kuten viheralueverkostot, viherkatot ja muu vihreä infrastruktuuri sekä vesielementit, kiinteästi mukaan rakennetun ympäristön suunnitteluun.
2. Muutetaan nurmikkoalueita niitty- ja ketoalueiksi, ja noudatetaan hallitun hoitamattomuuden periaatetta.
3. Lisätään pienelinympäristöjä, kuten pieniä niittyjä ja hoitamattomia metsiköitä, kunnassa.

4. Taajamatulvien välttämiseksi pidetään huolta siitä, että taajamissa on riittävästi viheralueita imemään sadevesiä.
5. Huolehditaan arvokkaista perintöympäristöistä.
6. Lisätään hyönteishotelleja puistoihin ja julkisten rakennusten pihoihin, jotta hyönteiset voisivat elää myös taajamissa. Jaetaan tietoa hyönteishotelleista ja kannustetaan kuntalaisia perustamaan niitä myös omille pihoilleen.
7. Lisätään lahoppuun määrää kunnan metsissä, puistoissa ja esimerkiksi teiden varsilla.

Eläimet

Eläimet ovat tuntevia ja kokevia olentoja, joilla on ihmisestä riippumaton itseisarvo. Kaikkien eläinten itseisarvon tulisi olla myös kunnallisen päätöksenteon perustana. Eläimillä on usein korvaamaton paikka ja tarkoitus niiden omassa ekosysteemissä, ja niistä voi riippua koko ekosysteemin elinvoimaisuus. Luonnonvaraisille eläimille on taattava mahdollisuus elää lajille ominaista elämää. Siksi kunnallisessa päätöksenteossa tulee huolehtia myös muiden eliölajien elinympäristöjen säilymisestä ja kantojen elinvoimaisuudesta, tavoitteena harmoninen ihmisen ja muiden eläinten rinnakkaiselo.

1. Suositaan linnuille ja pölyttäjille tärkeitä kasveja.
2. Annetaan alueelle kuuluvien kukkien kukkia ja siementää.
3. Turvataan kalojen lisääntymisalueet ja kulkureitit.
4. Ohjataan veneily pois lintujen pesimäalueilta.
5. Asetetaan luonnon monimuotoisuuden turvaamisen kannalta tarpeelliset kalastus- ja metsästyskiellot.
6. Hillitään muiden lajien vuorokausirytmisiä, lisääntymistä ja ruokailua haittaavaa valosaastetta.
7. Varmistetaan eläinten liikkumiselle tärkeät tiestön yli- ja alikäytävät alueiden välillä.

Luontokasvatus ja -kosketus

Luonto ja erityisesti metsät ovat osa suomalaista sielunmaisemaa. Luonto tarjoaa lukemattomia harrastus- ja virkistymismahdollisuuksia. Tiedämme myös, että luonnossa liikkumisella on monia positiivisia terveysvaikutuksia. Samaan aikaan kiihtyvä kaupungistuminen voi vaikeuttaa yhä useamman luontosuhteen ylläpitoa ja ymmärrystä siitä, mikä luonnon monimuotoisuuden tila on ja miksi sen varjeleminen on tärkeää.

Nyt jos koskaan kunnissa tulee lisätä ihmisten ympäristö- ja luontotietoisuutta sekä vaalia ihmisten luontoyhteyttä. Näin voidaan tehdä lisäämällä mahdollisuuksia ja kannustamalla luonnossa liikkumiseen sekä tarjoamalla tietoa luonnonsuojelusta niin tavallisille kuntalaisille kuin eri alojen ammattilaisille. Luontoon pääsyn on oltava esteetöntä, ja kunnan luonnonsuojelutoimien kuntalaisia osallistavia.

1. Lisätään luontokasvatusta varhaiskasvatuksessa ja kouluissa muun muassa tekemällä retkiä luontoon, ja turvataan tähän riittävät resurssit.
2. Torjutaan haitalliset vieraslajikasvit.
3. Koulutetaan kunnan työntekijöitä ja päättäjiä luonnon monimuotoisuudesta.
4. Pidetään huolta virkistyskäytön kestäväydestä opasteiden ja neuvonnan avulla.
5. Lisätään terveyttä edistävää luontokosketusta tuomalla luontoelementtejä osaksi kunnan rakennettua ympäristöä ulko- ja sisätiloissa.

6. Vahvistetaan kuntalaisten osallistumista luonnonhoitoon. Uudet toimintatavat voivat tarkoittaa esimerkiksi kuntalaisten perustamia ja hoitamia niittyjä, kukkaistutuksia tai harvinaisten kasvien viljelyalueita.
7. Arvioidaan lähiluonnon ja virkistysalueiden alueellinen kattavuus kunnan eri alueiden välillä ja varmistetaan, että kaikille asukkaille toteutuu pääsy lähiluontoon.
8. Lisätään esteetöntä pääsyä luontoon - poistetaan esteitä, lisätään tiedon saavutettavuutta ja luontoon pääsyä myös ilman omaa autoa sekä lastenrattailla ja pyörätuoleilla.
9. Perustetaan kuntalaisneuvonta, josta jokainen saa apua ja ohjausta omiin ympäristötoimiinsa.
10. Äänestetään vasemmistoliittoa kuntavaaleissa!